

BƏXTİYAR VAHABZADƏNİN HƏYAT VƏ YARADICILIGININ ÖYRƏDİLMƏSİ İMKANLARI

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı şairin sağlığında ümumbəşəri rəğbət qazanıb. Müstəqilliyin sadəcə olaraq xatırlanmasının qadağan edildiyi sovet dövründə şairin azadlıq mübarizəsinin önündə getməsi ona bütün Azərbaycan xalqının hörmətini qazandırır. B. Vahabzadə öz əsərlərində ədəbi Azərbaycan dilinin imkanlarını da dolğun şəkildə açmağa çalışmışdır. Ona görə də yetişməkdə olan gənc nəsillərə ədibin həyatı və yaradıcılığı dolğun şəkildə tədris edilməlidir. Bu məqsədlə də, günümüzün tələblərinə müvafiq olaraq, dərs prosesində interaktiv təlim metodların üstünlük verilməlidir. Bu gün müəllimləri təlim-tərbiyə prosesinin keyfiyyətini yüksəldən, şagirdlərin idrak fəaliyyətinin aktivləşdirilməsinə, onların əqli qabiliyyətlərinin inkişafına töhfə verən daha təkmil təlim metodlarının işlənilib hazırlanması və tədris təcrübəsinə daxil edilməsinin vacibliyinə inandırmağa ehtiyac yoxdur. Tədrisin interaktiv formalarının tətbiqi şagirdlərin ədəbiyyat dərslərinə hazırlığının təkmilləşdirilməsinin mühüm istiqamətlərindən biridir. Hazırda interaktiv tədris metodları kommunikativ fokusla yeni məzmunla doldurulur.

İnteraktiv (“*inter*” qarşılıqlıdır, “*act*” hərəkət etməkdir) - kiminləsə qarşılıqlı əlaqədə olmaq, söhbət, dialoq rejimində olmaq deməkdir [4, s. 19]. İnteraktiv metodlar şagirdlərin təkcə müəllimlə deyil, həm də bir-biri ilə geniş qarşılıqlı əlaqəsinə və təlim prosesində şagird fəaliyyətinin üstünlük təşkil etməsinə yönəldilmişdir. İnteraktiv dərslərdə müəllimin yeri dərsin məqsədlərinə çatmaq üçün şagirdlərin fəaliyyətini istiqamətləndirməkdən keçir. Müəllim həmçinin, interaktiv tapşırıqlar və tapşırıqlardan ibarət dərs planı hazırlayır, onun vasitəsilə şagird materialı öyrənir.

Bəxtiyar Vahabzadənin adına V-XI sinif dərslərlərində rast gəlinir. Aşağıda siniflərdə şairin həyat və yaradıcılığına az rast gəlinərsə də, yuxarı siniflərdə kifayət qədər ətraflı məlumat verilir. Dərslərlərdə B. Vahabzadənin həyat və yaradıcılıq yolu üzrə işin standartları və onun nəticələri aşağıdakı şəkildədir:

12.4. - Bədii nümunələrin mövzu və ideyasını aydınlaşdırır, münasibət bildirir.	Əsərin mövzusuna, başlıca probleminə, ideyası kontekstindən çıxış edərək, münasibət bildirir, ümumiləşdirmə aparır və nəticə çıxarır.
2.1.1. - Müxtəlif mənbələrdən topladığı materiallara əsaslanmaqla təqdimat və çıxışlarında obrazlı ifadələrdən istifadə edir.	Mənbələrdən topladığı materialları müqayisə etməklə, eləcə də onlara əsaslanmaqla təqdimat və çıxışlarında bədii-emosional, obrazlı ifadələrdən istifadə edir.

Standart: 1.2.4, 2.1.1.

Mövzu: Bəxtiyar Vahabzadənin “Müəllim” şeirinin təhlili.

Məqsəd:

- “Müəllim” şeirinin ideyasını izah edir;
- Şeir barədə sərbəst fikir söyləyir.
- Müəllim mövzusu ilə bağlı fikirlərini məntiqi ardıcılıqla şərh edir.

İntegrasiya: Az-d. 3.1.2. Mətni faktlarla, sitatlarla zənginləşdirir.

İş forması: kollektiv və qruplarla iş

İş üsulu: diskussiya

Resurs: Bəxtiyar Vahabzadənin portreti, iş vərəqləri.

Motivasiya: Dərsə motivasiya probleminin qoyulması ilə başlayır. Bildiyiniz kimi, hər hansı bir araşdırma problemə başlamalıdır. Həqiqi problem həmişə bir çox fərziyyə və imkanlar doğurur, onları yoxlamaq üçün əvvəlcə tədqiqat sualını tərtib etməliyik. Motivasiya vasitəsi kimi Bəxtiyar Vahabzadə haqqında çəkilmiş videomateriallardan istifadə edə bilərik.

Yaxud, “Bu gün, sabahımı yaradanımsan!” - şair burda nə demək istəyir? “Endirdi yerlərə atamız bizi” - şair burda hansı fikri çatdırmaq istəmişdi? “Əmir Teymur” - bu ad sizə tanışdır? kimi suallarla da şagirdlərdə motivasiya yaradıla bilər.

Tədqiqat sualı: Müəllimimiz olmasa, bizim aqibətimiz necə olar?

Tədqiqatın aparılması: Şagirdlər 4 qrupa bölünür. Hər qrup bir tapşırıq üzərində işləyir.

I qrup

“Müəllim! Gözəldən gözəldir bu söz-
Körpə könüllərdə məşəl yandıran!

Hələ yazılmamış, hələ qırıqsız,

Hamar beyinləri cilaladıran.

Müəllim! Tez durub gec yatanımsan,

Bu gün, sabahımı yaradanımsan!”
misralarında müəllif nə demək istəyir?

II qrup

“Mən bir toxum idim, sabahım-sirdi.

Mənə şəkil verən, rəng verənimsən.

Məni bu dünyaya anam gətirdi
Sənsə bitirənim, yetirənimdən.

Müəllim! Düşüncə güllərimizi
Əqlilə suvaran bir bağban oldu.
Endirdi yerlərə atamız bizi
Müəllim-göylərə qaldıran oldu”.
misralarında müəllif nə demək istəyir?

III qrup
“Xəyala qol-qanad, gözə nur verdi
Müəllim! Biz sənə borcluyuq ancaq.
Əmir Teymura da şərəf gətirdi,
Ayağın altında əbədi yatmaq.

Şagirdin sayıdır dövlətin, varın
Bilməz bu qazancı, bilməz hər naşı.
Sınıfdən sinifə adlayanların
Yaşında yaşayır müəllim yaşı”.
misralarında müəllif nə demək istəyir?

IV qrup
“Elmə güvəndinsə, bil ki, cənnətin
Qapısı üzünə açılacaqdır.
Məktəbi hər şeydən üstün millətin
Hər yerdə, hər işdə zəfəri-haqdır.

Gəl, ey heykəltəraş! Bu mərmər, bu gil.
Düşün müəllimi, sonra alış, yan.
Onun heykəlini mərmərdən deyil,
Yarat özü kimi nurdan, işıqdan” [3, s. 20-22].
misralarında müəllif nə demək istəyir?

Məlumat mübadiləsi: Qruplarda iş başa çatdıqdan sonra liderlər nəticələri təqdim edirlər.

Məlumat müzakirəsi: Şagirdlərə belə bir sualla müraciət edilir:

Sizcə, şairin “Müəllim” şeirində oxucuya çatdırmaq istədiyi əsas fikir nədir?

Nəticə və ümumiləşdirmə: Nəticədə aydınlaşır ki, müəllimsiz insan vətəndaş kimi yetişə bilməz.

Qiymətləndirmə və refleksiya: Qrupların dərslərdəki fəaliyyəti aşağıdakı meyarlara uyğun olaraq qiymətləndirilir [1, s. 66].

Meyarlar	Qruplar			
	I qrup	II qrup	III qrup	IV qrup
Şeirin ideyasını müəyyənləşdirir				
Fikirlərini aydın, ardıcıl şərh edir				
Müzakirələrdə fəallıq göstərir				
Vaxtdan səmərəli istifadə edir				

Ev tapşırığı: İlk müəllimləri barədə təqdimat hazırlamaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, bütün formalar şagirdlərdən sadəcə məlumatı çoxaltmağı deyil, yaradıcılıq yaratmağı tələb edir, çünki onlar daha çox və ya daha az qeyri-müəyyənlilik elementini ehtiva edir. Bir qayda olaraq, bir neçə yanaşmaya malikdir, həmçinin özlərini tapmaq imkanına malikdirlər. Onların şəxsi təcrübəsinə və həmkarının, dostunun təcrübəsinə əsaslanan düzgün həlli müəllim də daxil olmaqla, təhsil prosesinin bütün iştirakçılarının əməkdaşlığı, birgə təlimi və ünsiyyəti üçün zəmin yaratmağa imkan verir [2, s. 26]. Belə ki, şagirdlərə öz güclü və qabiliyyətlərini hiss etməyə imkan verən interaktiv üsullardır.

İnteraktiv təlim şagirdlərin idrak fəaliyyətinin təşkilinin xüsusi formasıdır. Bu, çox konkret və proqnozlaşdırıla bilən məqsədləri nəzərdə tutur:

- şagirdlərin intellektual qabiliyyətlərinin inkişafı, müstəqil düşüncə, zehnin tənqidi;

- tədris materialının mənimsənilməsində sürət və gücə nail olmaq, tədqiq olunan hadisələrin mahiyyətinə dərinlən nüfuz etmək;
- yaradıcı potensialın inkişafı - problemi "görmək" bacarığı, orijinallıq, çeviklik, dialektizm, yaradıcı təxəyyül, fikir yaratmaq asanlıq, müstəqil axtarış fəaliyyəti aparmaq bacarığı;
- peşəkar bilik, bacarıq və vərdislərin real istehsalat təcrübəsində tətbiqinin səmərəliliyi [5, s. 57].
Beləliklə, ölkədə təhsil sisteminin yenidən təşkili başlanğıc əsas kimi, biliklərin gələcəkdə istifadə üçün verildiyi zaman ənənəvi xətti yanaşma əvəzinə konstruktivist, operativ yanaşmaya əsaslanan tədris metodlarına, yəni interaktiv təlim metodlarına keçidi nəzərdə tutur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün ədəbiyyat fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) (V-XI siniflər). Bakı, 2013, 93 s.
2. Hüseynovlu S. Yeni təlim texnologiyaları və ədəbiyyat dərsliləri //Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi:elmi-metodik jurnal, №2, 2015, səh. 25-31.
3. Süleymanova A., Bağirova T., Muradova İ. Ümumtəhsil məktəblərinin ədəbiyyat fənni üzrə 5-ci sinif üçün dərslilik. Bakı, 2020, 208 s.
4. Veysova Z. Fəal (interaktiv) təlim, müəllim üçün vəsait. Bakı, 2007, 149 s.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. М. Просвещение. 2012, 150 стр.

Açar sözlər: Bəxtiyar Vahabzadə, həyat və yaradıcılığı, interaktiv, təlim metodları, şagird, müəllim

Key words: Bakhtiyar Vahabzade, life and creativity, interactive, teaching methods, student, teacher

Ключевые слова: Бахтияр Вагабзаде, жизнь и творчество, интерактив, методы обучения, ученик, учитель.

Xülasə

Məqalədə Bəxtiyar Vahabzadənin həyat və yaradıcılığının öyrədilməsində istifadə olunan interaktiv təlim metodlarının əhəmiyyəti araşdırılmışdır. "İnteraktiv" termini təhsil tədqiqatı diskursunun iki fərqli zolağında görünür: biri pedaqogikaya, digəri isə təhsildə yeni texnologiyalara aiddir. Şagirdlərə yalnız bir ünsiyyət yolu olan ənənəvi üsulla öyrətmək artıq effektiv deyil. İnteraktiv sözü müəllimin şagirdlərin diqqətini cəlb edə biləcəyi və onların ənənəvi metodla müqayisədə daha çox öyrənə biləcəyi effektiv və səmərəli tədris və təlim prosesinin açarındır.

Ümumilikdə yeni öyrənmə və tədris keyfiyyəti təhsil üçün mütləq prioritetdir. Müəllimlər təkcə məlumat mənbəyi deyil, həm də şagirdlər arasında qarşılıqlı əlaqəni inkişaf etdirmək və əsas sosial şəxsiyyət xüsusiyyətlərini öyrətmək və ya inkişaf etmək üçün tədrisə rəhbərlik etmək məqsədi daşıyır. Dinamik və kommunikativ tədris metodları, həmçinin interaktiv tədris metodları şagirdlərin tədris olunan mövzu ilə bağlı tənqidi mövqe inkişaf etdirmələri üçün öyrənməyə həvəsləndirmək üçün hazırlanmış prosesin əsas elementlərini təşkil edir. İnteraktiv texnika və strategiyalardan istifadə etməklə şagirdlər öyrənməyə daha çox cəlb olunurlar.

Opportunities to teach the life and creativity of Bakhtiyar Vahabzade

Summary

The article examines the importance of interactive learning methods used in teaching the life and creativity of Bakhtiyar Vahabzade. The term "interactive" appears in two different strands of educational research discourse: one related to pedagogy and the other to new technologies in education. It is no longer effective to teach students in the traditional way with only one way of communication. The word interactive is the key to an effective and efficient teaching and learning process where the teacher can attract the attention of the students and they can learn more than the traditional method.

New learning and teaching quality in general is an absolute priority for education. Teachers are not only a source of information, but also aim to guide instruction to foster interaction among students and to teach or develop key social personality traits. Dynamic and communicative teaching methods, as well as interactive teaching methods, are the main elements of the process designed to encourage students to develop a critical attitude towards the taught subject. By using interactive techniques and strategies, students are more engaged in learning.

Возможности преподавания жизни и творчества Бахтияра Вагабзаде

Резюме

В статье рассматривается значение интерактивных методов обучения, используемых при преподавании жизни и творчества Бахтияра Вагабзаде. Термин «интерактивный» встречается в двух разных направлениях педагогических исследований: одно связано с педагогикой, а другое - с новыми технологиями в образовании. Больше неэффективно обучать студентов традиционным способом, используя только один способ общения. Слово «интерактивный» является ключом к эффективному и действенному процессу преподавания и обучения, где учитель может привлечь внимание учащихся, и они смогут узнать больше, чем традиционный метод.

Новое качество обучения и преподавания в целом является абсолютным приоритетом образования. Учителя являются не только источником информации, но и стремятся направлять обучение, чтобы способствовать взаимодействию между учениками, а также обучать или развивать ключевые социальные черты личности. Динамические и коммуникативные методы обучения, а также интерактивные методы обучения являются основными элементами процесса, призванными мотивировать учащихся на выработку критического отношения к преподаваемому предмету. Используя интерактивные методы и стратегии, учащиеся более активно участвуют в обучении.

Rəyçi: Pedaqoji elimlər doktoru, dos. Bilal Həsənlı tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur